

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ПОЛІЩУК МАРІЯ КОСТЯНТИНІВНА
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 351.865
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ВОЄННОЮ БЕЗПЕКОЮ
В УМОВАХ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

М. К. ПОЛІЩУК
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
ПАЛАМАРЧУК Тетяна Миколаївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління
за результатами попереднього захисту: **ПОЛЩУК Марія Костянтинівна**
допущена до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» _____ 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК

(власне ім'я та прізвище)

«_____» _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти ПОЛЩУК Марія Костянтинівна захистила
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ -

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА

(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

ПОЛІЩУК М. К. Державне управління воєнною безпекою в умовах воєнно-політичної кризи. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню особливостей державного управління воєнною безпекою в умовах воєнно-політичної кризи та розробці напрямів його удосконалення.

В роботі було визначено теоретичні основи державного управління забезпечення воєнної безпеки; досліджено сучасний стан державного управління воєнною безпекою в Україні, запропоновано шляхи удосконалення державного управління воєнною безпекою.

Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані у кваліфікаційній роботі наукові положення, висновки, рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності процесу державного управління воєнною безпекою в Україні.

Ключові слова: воєнна безпека, державне управління, оборона, Збройні Сили України, війна, бойові дії, криза, озброєння, НАТО.

SUMMARY

POLISHCHUK M. State Administration of military security in the context of the military-political crisis. Qualifying work on obtaining an educational degree Bachelor in specialty 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The qualification work is devoted to the study of the peculiarities of state administration of military security in the context of the military-political crisis and the development of directions for its improvement.

The theoretical foundations of the state administration of military security are defined; the current state of the state administration of military security in Ukraine is studied; ways to improve the state administration of military security are proposed.

The practical value of the results obtained is that the scientific provisions, conclusions and recommendations formulated in the qualification work can be used to improve the efficiency of the process of state administration of military security in Ukraine.

Key words: military security, public administration, defence, Armed Forces of Ukraine, war, hostilities, crisis, weapons, NATO.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ	8
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВОЄННОЮ БЕЗПЕКОЮ	18
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	25
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВОЄННОЮ БЕЗПЕКОЮ	27
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	34
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	44

ВСТУП

Актуальність дослідження. Воєнна безпека є обов'язковою складовою суверенітету будь-якої країни та потребує комплексного підходу до свого забезпечення і управління. Сучасні геополітичні умови характеризуються ускладненням ризиків та виникненням нових загроз для національної безпеки, які глобальними, ефективно державне управління процесом забезпечення воєнної безпеки вирішується за рахунок поєднання стратегічних, військових, політичних, економічних, соціальних заходів.

В основі всієї системи забезпечення воєнної безпеки лежить особливий механізм державного управління, який включає певні цілі, завдання, принципи, об'єкти, суб'єкти, сили, форми, засоби та способи. Розвиток міжнародних структур управління, широке застосування інформаційних технологій з метою розширення впливу на зміст, характер, форми державного управління в сфері воєнної безпеки – все це досить суттєво змінює систему державного управління, яка є найважливішим інструментом створення середовища забезпечення воєнної безпеки.

Слід відмітити, що незважаючи на надзвичайну актуальність цього питання для України, у вітчизняній літературі військово-політичний механізм забезпечення національної безпеки досліджений ще недостатньо, не часто піддається глибокому науковому аналізу, що об'єктивно може призвести до необґрунтованості рішень, ухвалюваних у військовій сфері, неефективності їхньої реалізації. Крім того, з урахуванням нових зовнішніх та внутрішніх політичних реалій, воєнним станом, умов розвитку міжнародної, регіональної системи безпеки, він потребує постійного перегляду і вдосконалення.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій показує, що питання державного управління воєнною безпекою в умовах воєнно-політичної кризи досліджували такі науковці, як В. О. Антонов, О. Г. Данильян, В. Ф. Загурська-Антонюк, Ю. О. Загуменна, В. О. Іваха, Л. О. Казакова, М. В. Ковалів, С. І. Крук, О. І. Пошедін, І. С. Руснак, М. В. Сіцінська та ін. Проте незважаючи

на це, питання державного управління воєнною безпекою в умовах ведення активних бойових дій потребують подальшого дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення особливостей державного управління воєнною безпекою в умовах воєнно-політичної кризи.

Завданнями кваліфікаційної роботи є:

- визначити теоретичні основи державного управління забезпеченням воєнної безпеки;
- проаналізувати сучасний стан державного управління воєнною безпекою;
- запропонувати шляхи вдосконалення державного управління воєнною безпекою.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення державного управління воєнною безпекою в умовах воєнно-політичної кризи.

Предметом дослідження є теоретичні питання та практичні аспекти державного управління воєнною безпекою в умовах воєнно-політичної кризи.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використовувались загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: метод індукції та дедукції, метод узагальнення, логічний метод, системний метод – використовувались для дослідження теоретичних основ державного управління забезпеченням воєнної безпеки; метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, структурно функціональний метод – для визначення сучасного стану державного управління воєнною безпекою; метод логічного моделювання – для розробки шляхів удосконалення державного управління воєнною безпекою.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Результати дослідження опубліковано в матеріалах науково-практичних конференцій Поліського національного університету.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання основних положень та висновків роботи у розробці безпекових програм та стратегій, а також у практичній діяльності державних органів влади

стосовно процесів прийняття ними державно-управлінських рішень у сфері формування і реалізації державної воєнної безпекової політики.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який складається з 49 найменувань. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 42 сторінки, з яких 37 сторінок складає основний текст. В роботі міститься 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ

Під управлінням розуміють різні способи впливу суб'єкта на об'єкт, що змінюють становище, поведінку та властивості суб'єкта. У широкому сенсі державне управління розуміють як вид соціального управління, суб'єктом якого виступає держава в цілому. У вузькому сенсі державне управління – це організуюча діяльність органів виконавчої влади [14, с. 61].

Державне управління являє собою систему типових мір законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, які здійснюють правові державні інституції та громадські організації задля стабілізації та пристосування існуючої системи до умов, що змінюються [3, с. 9]. Державне управління – це діяльність особливого роду, зміст якої полягає у виконанні законодавчих актів й інших актів державних органів влади шляхом різних форм організуючого впливу на суспільні явища та процеси.

Стосовно забезпечення воєнної безпеки, механізм державного управління означає цілеспрямований вплив держави, її органів на військову сферу, сукупність взаємопов'язаних елементів, які забезпечують військову безпеку держави, суспільства та особистості, при використанні певних функцій, форм та методів.

Механізм забезпечення воєнної безпеки держави та суспільства – це об'єктивно зумовлена і суб'єктивно реалізована сукупність владних, управлінських і координаційних дій, пов'язаних з організацією та використанням засобів збройного насильства для превенції та елімінації зовнішніх і внутрішніх військових небезпек і загроз, а зі змістовного боку це – діяльність із виявлення (вивчення), прогнозування, запобігання, нейтралізації, припинення, відбиття, усунення та знищення (ліквідації) воєнних небезпек і загроз [36, с. 52].

З метою реалізації необхідного завдання держави – захисту суверенітету й територіальної цілісності держави формуються сили, засоби та органи, які можуть спільними зусиллями забезпечити виконання цього завдання, а їхня діяльність, яка об'єднана загальними цілями, завданнями та способами реалізації, заснована на єдиній законодавчій базі та загальних принципах забезпечення воєнної безпеки, здійснюється в єдиному стратегічному стилі управління.

Сукупність цих сил, засобів та органів і формує систему забезпечення воєнної безпеки України. Ця система є найважливішим державним механізмом, який покликаний реалізовувати прийняті в державі концептуальні погляди та доктринальні установки у сфері воєнної безпеки. Реалізація цього завдання відбувається за рахунок координації діяльності законодавчих та виконавчих органів влади, місцевих органів влади та громадських об'єднань, окремих громадян [24, с. 98].

Ключова роль державного управління забезпечення воєнної безпеки полягає в тому, що воно має жорстко пов'язувати національні інтереси, цінності і цілі України із політичним курсом, різними загрозами воєнного характеру, формами та способами їхньої реалізації здебільшого політико-військовими та військовими методами.

Однією з головних особливостей державного управління воєнною безпекою країни є потреба в системності і комплексності підходу до нього. Для забезпечення високого рівня воєнної безпеки потрібно враховувати різні фактори, такі як геополітична ситуація, внутрішні і зовнішні загрози, економічний стан країни, соціальна стабільність. Необхідно забезпечити взаємодію різних відомств та секторів держави, таких як військові, правоохоронні, економічні, політичні структури, з метою спільного виявлення і нейтралізації потенційних загроз.

Система забезпечення воєнної безпеки країни має зовнішній та внутрішній аспекти. До зовнішнього аспекту, насамперед, відноситься здатність Збройних сил України, інших військ та військових формувань, воєнної

інфраструктури і систем інформаційного, розвідувального та контррозвідувального забезпечення запобігти (стримати) відкриту військову агресію проти України. До внутрішнього аспекту відноситься створення та розвиток такої воєнної організації країни, яка була б забезпечена її реальними економічними можливостями.

Система державного управління забезпеченням воєнної безпеки держави охоплює майже усі області функціонування суспільства та держави, найважливішими з яких є наступні (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Найважливіші сфери воєнної безпеки

Джерело: складено автором на основі [24].

В системі управління воєнної безпеки України забезпечується поєднання централізованого та децентралізованого управління силами й засобами у відповідності з державним устроєм України, чому відповідає чіткий розподіл повноважень між державними органами влади, її суб'єктами та органами місцевого самоврядування. Важливе місце в забезпеченні воєнної безпеки відводиться процесу підготовки та ухвалення упереджувючих рішень по захисту національних інтересів.

Основа системи забезпечення воєнної безпеки України складається із воєнної організації у склад якої входять війська, сили та засоби силових міністерств та відомств України, інші міністерства та відомства, які відповідають за реалізацію заходів військового, організаційного, правового, політичного, економічного, соціального, управлінського та іншого характеру, що направлені на забезпечення стабільного розвитку країни та суспільства, та які гарантують можливість та здатність нейтралізувати військові загрози. Виконання цих заходів дає можливість запобігти чи припинити зовнішню військову агресію, забезпечити суверенітет й територіальну цілісність країни, її політичну, економічну та інформаційну незалежність [16, с. 130].

До числа найважливіших принципів механізму державного управління механізму забезпечення воєнної безпеки слід віднести:

- принцип законності;
- принцип поділу влади і розмежування повноважень, що виражається у взаємодії центральних органів державної влади, органів місцевого самоврядування між собою та взаємодії з громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями і громадянами з питань забезпечення воєнної безпеки;
- поєднання централізованого державного управління системою забезпечення воєнної безпеки з цивільним контролем її діяльності.

Першим елементом у якості зовнішніх детермінуючих передумов цілей і завдань механізму державного управління забезпечення воєнної безпеки слід розглядати геополітичну і військово-політичну обстановку на міжнародному та

регіональному рівнях, як внутрішні так і зовнішні чинники оточуючого середовища в сукупності. На вищому рівні державного управління мають вирішуватися основні проблеми військового будівництва, зміцнення обороноздатності та забезпечення безпеки країни. Головними з них є:

- визначення воєнно-політичних і стратегічних цілей, формування воєнної політики;
- затвердження правових засад організації оборони, розроблення та ухвалення військової доктрини держави;
- розроблення принципів побудови оборони та її розвитку;
- визначення розмірів і структури Збройних Сил, їх кількісного та якісного складу озброєння, обсягу фінансування;
- розгляд планів військового будівництва та організації їх виконання;
- затвердження і призначення військових кадрів вищої ланки;
- визначення напрямів військового співробітництва в міждержавних відносинах [24, с. 103].

Другим елементом є функції управління у сфері забезпечення воєнної безпеки є спеціалізовані види управлінської діяльності зі створення, підтримання та розвитку умов для успішного вирішення завдань забезпечення воєнної безпеки держави, представлені у вигляді трьох груп:

1) основні або загальні функції управління у сфері забезпечення воєнної безпеки держави. В складу основних функцій управління включено такі: вироблення та ухвалення управлінських рішень, організація, регулювання і коригування, облік і контроль. Контроль виступає як одна з найважливіших функцій управління, яка дає змогу не тільки виявляти, але й попереджати відхилення, помилки та недоліки, шукати нові резерви та можливості. Види контролю залежать від ступеня конституційного, особливо демократичного, розвитку держави, політичного режиму, а також від юридичних традицій рівня правової свідомості;

2) спеціальні функції, які безпосередньо визначаються особливостями об'єктів безпеки;

3) допоміжні функції, такі як: кадрова, матеріально-технічна, господарська, діловодна [6].

Зі змістового боку функції механізму державного управління забезпечення воєнної безпеки – це:

- виявлення (вивчення), прогнозування, запобігання, нейтралізація, припинення, відбиття, усунення та знищення (ліквідація) воєнних небезпек і загроз у всіх сферах їхнього прояву;

- формування законодавчої бази у сфері забезпечення воєнної безпеки;

- захист конституційного ладу, здійснення правосуддя у справах про воєнні злочини, злочини, що посягають на безпеку особистості, суспільства і держави;

- забезпечення судового захисту громадян, громадських та інших організацій і об'єднань, чії права були порушені у зв'язку з діяльністю із забезпечення воєнної безпеки;

- ухвалення рішень з питань використання сил і засобів забезпечення воєнної безпеки застосування військової сили;

- визначення критеріїв воєнної безпеки та їх порогових значень;

- вироблення комплексу заходів щодо забезпечення воєнної безпеки у внутрішній і зовнішній політиці, в галузі оборони, військово-наукової, військово-технічної, військово-економічної, прикордонної, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності, інформаційної, екологічній та інших сферах;

- підтримання на необхідному рівні військово-стратегічних і мобілізаційних ресурсів держави;

- створення та підтримання в готовності сил і засобів забезпечення воєнної безпеки;

- визначення бюджетних асигнувань на фінансування органів забезпечення воєнної безпеки;

- участь у заходах із забезпечення воєнної безпеки за межами держави відповідно до міжнародних договорів і угодами;

- розгляд і прийняття законів з питань ратифікації та денонсації міжнародних договорів у галузі воєнної безпеки;
- підтримка та розширення міжнародного співробітництва у військово-технічній сфері [43, с. 49].

Функції державного управління здійснюються за допомогою державних інститутів, що взаємодіють між собою, які можна умовно поділити на дві групи:

- 1) державні інститути, для яких відповідна функція є основною;
- 2) інститути держави, для яких функція забезпечення воєнної безпеки є додатковою.

Третім елементом механізму державного управління забезпечення воєнної безпеки виступають ресурси, які складаються із військових сил і засобів. Основні сили включають у себе Збройні Сили України, інші війська та військові формування, органи, в яких законодавством передбачена військова чи правоохоронна служба, органи законодавчої, виконавчої та судової влади, які беруть участь у забезпеченні військової безпеки держави на підставі законодавства, інші політичні та громадські організації та установи, науково-дослідні інститути.

До засобів належать – нормативні акти; обладнання, засоби озброєння, технології; технічні, програмні, лінгвістичні, правові, організаційні засоби, що використовуються в системі забезпечення військової інформації для збирання, формування, оброблення, передавання або приймання інформації. Сюди ж можна зарахувати військову міць держави, до якої можна віднести географічне положення та ресурси, промисловий потенціал, кількість та якість Збройних сил, людські ресурси, національний характер, національну мораль, якість дипломатії, рівень державного управління дипломатії, рівень державного управління [8].

Основним структурним елементом системи державного управління забезпечення воєнної безпеки є найвищі органи державного та військового управління – Президент України, його Секретаріат, РНБО України, Кабінет Міністрів України та підпорядковані йому органи виконавчої влади.

Роль зовнішньополітичних структур в забезпеченні воєнної безпеки держави полягає в наступному:

- пошуку шляхів ослаблення існуючих чи виникаючих міждержавних суперечностей, загострення яких спричиняє погіршення військово-політичної обстановки та зростання ступеня воєнної небезпеки;
- налагодження та зміцнення дружніх зв'язків з країнами, які можуть виступити в ролі союзників при збройній агресії;
- локалізація конфліктних ситуацій за допомогою політичних методів.

Роль внутрішньополітичних структур в забезпеченні воєнної безпеки держави полягає в наступному:

- ефективне проведення в життя усіх законодавчих актів та рішень уряду з питань національної оборони, військово-патріотичної підготовки населення, забезпеченні успішного здійснення заходів а області підготовки економіки й території країни у військовому відношенні;
- на практиці здійснення соціальної та національної політики, що сприяє зміцненню та стабілізації миру [12, с. 18].

Значну роль в забезпеченні воєнної безпеки країни, особливо внутрішньої, відіграють правові структури, які мають розробляти проекти ефективних законодавчих актів і добиватися неухильного виконання прийнятих законів.

Четвертий елемент механізму державного управління – це процес діяльності, який передбачає використання набору моделей, методів, методик управління, контролю стану та рівня забезпечення воєнної безпеки. Рівня забезпечення воєнної безпеки. Наприклад, методи забезпечення воєнної безпеки – це способи здійснення цілей, завдань і функцій, покладених на суб'єкти забезпечення воєнної безпеки. Вибір методів у практичній діяльності визначає реальність досягнення поставлених перед відповідними суб'єктами забезпечення воєнної безпеки цілей. Найбільш дієві й універсальні методи забезпечення воєнної безпеки – це переконання і примус. Основу і сутність методу переконання становить моральний, психологічний і матеріальний вплив

суб'єкта забезпечення воєнної безпеки на волю і поведінку людей, покликаний спонукати, зміцнювати і розвивати свідомість, відповідну цілям і завданням забезпечення воєнної безпеки, і стимулювати належну поведінку в цій сфері [8].

П'ятим елементом механізму державного управління забезпечення воєнної безпеки є координація або взаємодія. Тобто, забезпечення узгодженої роботи органів управління різних рівнів, підвідомчих їм об'єктів з метою найбільш ефективного виконання їхніх спільних або взаємопов'язаних завдань. Координація може досягатися двома шляхами: або угодою між зацікавленими учасниками, або владним приписом уповноваженого державного органу, обов'язковим для учасників.

Координація в механізмі державного управління забезпечення воєнної безпеки означає узгоджену роботу всіх гілок влади, укладення ними угод і дотримання всіма учасниками владних приписів єдиного центру.

Таким чином, механізм державного управління забезпечення воєнної безпеки являє собою досить складну систему, функціонування якої засноване на взаємодії та взаємозв'язку всіх його елементів, що перебувають під впливом безлічі факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, державне управління – це діяльність особливого роду, зміст якої полягає у виконанні законодавчих актів й інших актів державних органів влади шляхом різних форм організуючого впливу на суспільні явища та процеси. Стосовно забезпечення воєнної безпеки, механізм державного управління означає цілеспрямований вплив держави, її органів на військову сферу, сукупність взаємопов'язаних елементів, які забезпечують військову безпеку держави, суспільства та особистості, при використанні певних функцій, форм та методів.

Основа системи забезпечення воєнної безпеки України складається із воєнної організації у склад якої входять війська, сили та засоби силових міністерств та відомств України, інші міністерства та відомства, які відповідають за реалізацію заходів військового, організаційного, правового, політичного, економічного, соціального, управлінського та іншого характеру, що направлені на забезпечення стабільного розвитку країни та суспільства, та які гарантують можливість та здатність нейтралізувати військові загрози.

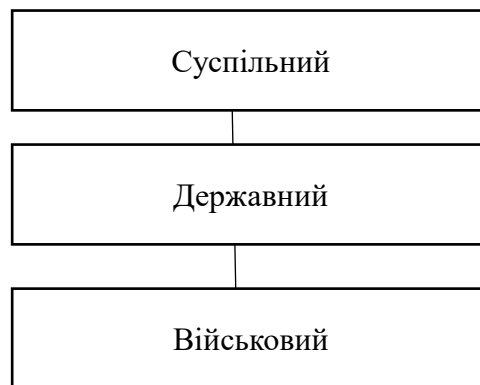
Механізм державного управління забезпечення воєнної безпеки являє собою досить складну систему, функціонування якої засноване на взаємодії та взаємозв'язку всіх його елементів, що перебувають під впливом безлічі факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВОЄННОЮ БЕЗПЕКОЮ

Сьогодні в Україні відсутній єдиний орган влади, який мав би повний спектр інструментів, необхідних для протиборства в сучасних збройних конфліктах, коли супротивник в боротьбі використовує усі доступні інструменти в комплексі: військові, економічні, політичні, інформаційні методи та засоби. Президентом України було затверджено Стратегію національної безпеки України в якій визначено, що основною метою політики національної безпеки є формування і розвиток сектору безпеки й оборони, а у Стратегії воєнної безпеки України зазначено, що цей сектор є основним елементом системи забезпечення воєнної безпеки держави [29].

Зважаючи на сучасний рівень розвитку українського суспільства та складні завдання, пов'язані із забезпеченням воєнної безпеки, підсистему забезпечення військової безпеки доцільно представити як нерозривну єдність трьох взаємообумовлених головних рівнів (рис. 2.1.).

Рис. 2.1. Рівні забезпечення військової безпеки

Джерело: складено автором на основі [36].

На першому рівні забезпечення військової безпеки (суспільному, субстанціональному) формується якість усвідомлення та відповідний вид суспільних настроїв, концептів та дій, які тими чи іншими способами

дозволяють ефективно формувати два інші рівні (державний та військовий), здійснювати їхню діяльність відносно забезпечення воєнної безпеки соціуму. Цей рівень забезпечення військової безпеки є базовим для усієї підсистеми військової безпеки.

На другому рівні забезпечення військової безпеки (державному, концептуальному) формулюється концепція, головні цілі і завдання воєнної безпеки. Елементи другого рівня відповідають за загальну політику та вирішення головних проблем воєнної безпеки. Державний рівень, який пов'язує два інші, виконує функції управління та координації усієї діяльності відносно забезпечення воєнної безпеки.

На третьому рівні забезпечення військової безпеки (військовому, виконавчому) здійснюються конкретні навчально-бойові, військово-політичні, а при необхідності й бойові завдання, в рамках забезпечення воєнної безпеки для суспільства. Тобто підсистема забезпечення воєнної безпеки України пронизує усі суспільні ланки, проявляючись неоднаково на різних рівнях, найбільш конкретно вона позначається на третьому, саме військовому (виконавчому) рівні. Усі ці три рівні несуть відповідальність за реалізацію концепції воєнної безпеки України, вирішення певних завдань, відповідних певному рівню, відносно здійснення заходів воєнної безпеки [36, с. 211].

Ступінь та форма відповідальності на кожному рівні забезпечення військової безпеки різна. Головна відповідальність лежить на елементах другого рівня, які розробляють та впроваджують концепцію воєнної безпеки, програму її реалізації і координують всю діяльність стосовно її забезпечення. На державному рівні втілюється відповідальність за правильність та своєчасність визначення цілей та окреслення завдань у сфері воєнної безпеки.

Основним документом, який призначає відповідальних за управління воєнною безпекою, є Конституція України, в якій зафіксовано, що питаннями безпеки опікуються:

– весь народ України – здійснює захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення економічної й інформаційної безпеки України (ст. 17);

– відповідні військові формування і правоохоронні органи України – здійснюють забезпечення державної безпеки та захист державного кордону (ст. 17);

– Верховна Рада України, яка через прийняття законів визначає основи національної безпеки України, організацію Збройних Сил України та забезпечення громадського порядку (ст. 92);

– Президент України – який забезпечує державну незалежність, національну безпеку та правонаступництво держави, здійснює керівництво у сферах національної безпеки і оборони країни (ст. 106);

– Кабінет Міністрів України – здійснює заходи відносно забезпечення обороноздатності та національної безпеки держави боротьби зі злочинністю, громадського порядку (ст. 116) [19].

Проте існує тільки один координаційний орган з питань національної безпеки та оборони – це Рада національної безпеки і оборони України (РНБО України). У ст. 107 Конституції України визначається особливий статус РНБО. Її очільником є Президент України, а її членами є представники Кабінету Міністрів України (прем'єр-міністр, міністр оборони, міністр внутрішніх справ, міністр закордонних справ, голова СБУ). У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова Верховної Ради України [19].

Ст. 107 Конституції України передбачає, що РНБО України є координаційним органом з питань національної безпеки та оборони при Президентові України. Це постійно діючий конституційний орган з питань координації і контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки та оборони [19]. Правовою основою діяльності РНБО України є Конституція, закони України, міжнародні договори України, погоджені Верховною Радою України, акти Президента України. Важливе

значення у діяльності РНБО України має Стратегія національної безпеки України та Стратегія воєнної безпеки України.

Головою РНБО України, відповідно до законодавства України, є Президент. У випадку дострокового припинення його повноважень обов'язки голови Ради національної безпеки і оборони України на період до обрання та вступу на пост нового президента переходять до Голови Верховної Ради України. Другою за важливістю посадою у РНБО України є Секретар РНБО України, який призначається і звільняється Президентом України та підпорядковується безпосередньо йому. Секретарем РНБО України може призначатися як цивільна особа, так і військовослужбовці.

Секретар РНБО України відповідає за планування діяльності Ради; подає на розгляд Президентові проекти рішень Ради; контролює виконання прийнятих на засіданнях рішень; здійснює організацію і проведення засідань; здійснює координацію діяльності робочих органів Ради; висвітлює позиції РНБО в контактах з іншими органами державної влади, політичними партіями та рухами, громадськими організаціями, медіа.

РНБО України наділена досить широкими повноваженнями, зокрема, проводить дослідження в сфері покращення державної політики національної безпеки та подає Президентові розроблені рекомендації і пропозиції щодо їх реалізації. При цьому РНБО України залучає фахівців з різноманітних сфер до цієї роботи (з державних установ, дослідницьких інститутів, університетів).

Ради національної безпеки і оборони України може також виступати ініціатором у розробці відповідних нормативно-правових актів. Крім цього, вона уповноважена контролювати діяльність усіх державних органів влади, включаючи місцеві. Повноваження РНБО України суттєво розширюються в умовах воєнного стану. У таких ситуаціях вона покликана забезпечувати захист цивільного населення від військових й інших загроз.

Президент України направляє діяльність та здійснює загальне керівництво роботою РНБО України; затверджує її перспективні й поточні плани роботи, час та порядок її засідань; головує особисто на засіданнях РНБО України; дає

доручення членам РНБО України, які пов'язані із виконанням її функцій; вислуховує поточну інформацію Секретаря РНБО України про процес виконання її рішень, у випадку необхідності виносить питання про стан виконання рішень РНБО України на її засіданнях.

Основну роль у забезпеченні воєнної безпеки України відіграють Міністерство оборони України та Збройні Сили України, а допоміжну – Міністерство внутрішніх справ України із Національною гвардією України, СБУ, інші силові структури.

Міністерство оборони України – це головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, на який покладено функцію забезпечення формування і реалізації державної політики у сфері воєнної безпеки, оборони та військового будівництва у мирний час і воєнний період [49].

Збройні Сили України – це військове формування, на яке згідно із Конституцією України покладаються питання оборони України, захист її недоторканності, суверенітету й територіальної цілісності.

Генеральний штаб Збройних Сил України – це головний орган військового управління із планування оборони країни, стратегічного планування використання Збройних Сил України і визначених сил та засобів інших складових сил оборони, координації та контролю за реалізацією завдань у сфері воєнної безпеки державними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування і силами оборони в рамках, визначених законодавством України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України.

Головне управління розвідки Міністерства оборони України – це розвідувальний орган Міністерства оборони України, який займається добуванням, аналітичним опрацюванням, обробкою та наданням розвідувальної інформації її основним споживачам у встановленому законодавством порядку.

Служба безпеки України – це державний орган спеціального призначення із правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. Наразі Службі безпеки України приходится діяти в абсолютно нових умовах і миттєво приймати непрості рішення. І логічною відповіддю на обставини стало

посилення контррозвідувальної функції. Служба безпеки України змінила повністю організаційні підходи та концепти до здійснення поточної діяльності, зокрема до контррозвідувальної діяльності, задіяла всі інструменти, методи та прийоми й максимально швидко перейшла на новий формат роботи [48]. Мова йде про формування нових підрозділів Служби безпеки України, для проведення активних контррозвідувальних заходів в районах бойових дій і на окупованих територіях, розгортання тимчасових оперативних груп укомплектованих досвідченими співробітниками у прифронтових районах, підготовку людей для національного опору.

Важливим напрямом контррозвідувальної діяльності Служби безпеки України є комплекс стабілізаційних заходів на звільнених від окупантів територіях. Контррозвідувальні підрозділи Служби безпеки України заходять одними з перших у деокуповані населені пункти. Там вони разом зі слідчими документують злочини, вчинені російськими військами, викривають зрадників та місцевих колаборантів, налагоджують контррозвідувальний режим. Крім того Служба безпеки України здійснює контррозвідувальне забезпечення підприємств оборонно-промислового комплексу та захист критичної інфраструктури. З початку вторгнення Російської Федерації на територію України Служба безпеки України організувала супровід евакуації виробничих потужностей та фахівців підприємств оборонно-промислового комплексу, постачання критично необхідних запасних частин для ремонту бойових літаків, виробництва берегових та протитанкових ракетних комплексів у різних регіонах України.

Сьогодні пріоритетними завданнями СБУ є [31]:

- протидія розвідувально-підривній та диверсійній діяльності супротивника;
- контррозвідувальне забезпечення військових формувань;
- викриття зрадників та колаборантів;
- запобігання вчиненню терактів;
- виконання бойових та спеціальних завдань;

- розслідування воєнних злочинів окупантів;
- контррозвідувальний захист об'єктів критичної інфраструктури;
- захист державних інформаційних ресурсів у кіберпросторі;
- протидія деструктивній діяльності ворога в інформаційній сфері;
- проведення стабілізаційних заходів на деокупованій території;
- протидія системним загрозам державного управління;
- охорона державної таємниці.

Під час розв'язання збройного конфлікту на сході України, з метою забезпечення воєнної безпеки були сформовані Об'єднані сили, до складу яких увійшли відповідні сили та засоби Збройних сил України, Національної гвардії, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони, правоохоронних органів спеціального призначення, Національної поліції, МВС, розвідувальних органів, Військової прокуратури, ДСНС, а також медичних працівників. Крім виконання Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями завдань з оборони держави, угруповання Об'єднаних сил виконували також завдання із забезпечення воєнної безпеки. При цьому система керівництва і управління діями Об'єднаних сил за структурою стала суто військовою, за складом – новою, за часом прийняття та виконання рішень – більш оперативною [44, с. 12].

Стратегічне керівництво Об'єднаними силами здійснює начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України, який також має право залучати до складу Об'єднаних сил у випадку загострення ситуації додаткові засоби та сили Збройних Сил України, усі без винятку інші силові структури, інші складові частини сектору безпеки країни.

Командувач Об'єднаних сил підпорядкований Головнокомандувачу ЗСУ і забезпечує управління Об'єднаними силами через Об'єднаний оперативний штаб ЗСУ, який йому підпорядкований. Цей Штаб є органом управління міжвидовими і міжвідомчими угрупованнями військ та безпосередньо

дислокується в зоні проведення військових операцій, що дозволяє швидко та оперативно ухвалювати управлінські рішення і доводити їх до підлеглих. Об'єднаний оперативний штаб ЗСУ через підлеглі органи військового управління здійснює планування, організацію і контроль реалізації заходів по забезпеченню воєнної безпеки, відсічі та стримання російських збройних сил на Донбасі, спрямування, координацію та контроль за діяльністю військових адміністрацій у Донецькій і Луганській областях із питань забезпечення безпеки.

Усі військовослужбовці, працівники правоохоронних органів і інші учасники Об'єднаних сил підпорядковуються Командувачу Об'єднаних сил, рішення якого для них є обов'язковими до виконання. Таким чином, планування Об'єднаних сил було завершене у стислі терміни, а самі Об'єднані сили набули спроможності для виконання поставлених завдань [44, с. 14].

Важливим кроком на шляху переходу від оборони до забезпечення воєнної безпеки України стало прийняття Закону України «Про національну безпеку України», яким вперше на законодавчому рівні було зазначено, що забезпечення воєнної безпеки є пріоритетною складовою національної безпеки; встановлено, що для відсічі російській широкомасштабній збройній агресії використовуються усі сили оборони у складі Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів і органів спеціального призначення з правоохоронними функціями.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Основну роль у забезпеченні воєнної безпеки України відіграють Міністерство оборони України та Збройні Сили України, а допоміжну – Міністерство внутрішніх справ України із Національною гвардією України, СБУ, інші силові структури. Міністерство оборони України – це головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, на який покладено функцію

забезпечення формування і реалізації державної політики у сфері воєнної безпеки, оборони та військового будівництва у мирний час і воєнний період.

Основним координаційним органом з питань національної безпеки та оборони є Рада національної безпеки і оборони України (РНБО України), яка наділена досить широкими повноваженнями, зокрема, проводить дослідження в сфері покращення державної політики національної безпеки та подає Президентові розроблені рекомендації і пропозиції щодо їх реалізації.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВОЄННОЮ БЕЗПЕКОЮ

Удосконалення державного управління воєнною безпекою України є важливим завданням для забезпечення національної безпеки та обороноздатності країни. Особливо у контексті викликів і загроз, з якими Україна стикається, таких як війна з Росією. З 2014 року, з початку збройної агресії в Україні приймаються заходи з удосконалення державного управління воєнною безпекою, які включають наступні сфери:

- стратегічне планування – розробка чіткої та цілеспрямованої стратегії воєнної безпеки, яка враховує поточні загрози та ризики, а також визначає довгострокові цілі та завдання;
- координація та співпраця – посилення координації та співпраці між різними відомствами та органами влади, які займаються воєнною безпекою;
- реформа оборонного сектору – реформування військових сил і оборонного відомства, для забезпечення їх ефективності, прозорості та відповідності міжнародним стандартам;
- розвиток кадрів – забезпечення професійного розвитку та підвищення кваліфікації працівників у галузі воєнної безпеки, а також залучення кваліфікованих фахівців із цивільного сектору;
- удосконалення озброєння – розробка нових видів зброї, модернізація існуючого;
- запровадження системи моніторингу та оцінки – створення системи моніторингу та оцінки ефективності воєнного управління та заходів безпеки;
- розширення ролі громадськості у формуванні та контролі за політикою воєнної безпеки (проведення публічних консультацій, залучення експертів та громадських організацій до процесу прийняття рішень, а також забезпечення прозорості та доступу до інформації);

- зміцнення співробітництва з міжнародними партнерами в галузі воєнної безпеки (обмін інформацією, спільні навчання та вправи, технологічний обмін та координацію заходів);

- використання сучасних технологій – впровадження сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у сферу воєнної безпеки.

Проте початок повномасштабної війни показав, що в багатьох напрямках розпочаті реформи не були закінчені, що відбулося через різні причини, таких як відсутність достатнього фінансування, відсутність політичної волі, відвертий саботаж. Війна усі ці проблеми оголила, тому тепер Україні потрібно в умовах ведення бойових дій продовжувати удосконалювати воєнну безпеку.

В умовах активної фази війни одним з ключових завдань державної політики у сфері воєнної оборони є підтримка боєздатного стану Збройних Сил України та інших військових формувань, органів спеціального призначення, що передбачає їх оснащення новітніми зразками озброєння і військової техніки для забезпечення захисту територіальної цілісності та державного суверенітету України. Сьогодні це практично неможливо без міжнародної допомоги, оскільки другий рік війни значно виснажив і так не багаточисленний резерв озброєння.

Зважаючи на це актуальними є шляхи удосконалення державного управління воєнною безпекою України визначені в Стратегії національної безпеки [29]:

- формування потужної територіальної оборони, яка повинна сприяти підвищенню рівня обороноздатності країни, згуртуванню суспільства і готовності громадян до оборони, патріотичному вихованню населення;

- формування ефективної системи управління у сфері оборони, побудованої на засадах демократичного контролю, євроатлантичних стандартах та принципах, інноваційних рішеннях, програмно-проектному управлінні оборонними ресурсами;

- удосконалення професійного особового складу Збройних Сил України та інших військових формувань за допомогою удосконалених систем кадрового менеджменту та підготовки до військової служби;
- формуванні підготовленого та вмотивованого військового резерву;
- забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань сучасним високотехнологічним озброєнням, військовою та спеціальною технікою;
- розвиток військової інфраструктури, об'єднаної логістики і достатніх запасів матеріальних засобів, розвиток системи медичного забезпечення сил оборони;
- розвиток системи воєнної науки, направленої на вирішення теоретичних та практичних завдань забезпечення воєнної безпеки України, розробка новітніх вітчизняних систем озброєння, військової і спеціальної техніки;
- підтримка технічної готовності і модернізація озброєння, військової і спеціальної техніки, оснащення Збройних Сил України та інших військових формувань високоточними засобами ураження, безпілотними системами наземного, морського і повітряного базування;
- розвиток системи логістичного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань за стандартами НАТО, автоматизація логістичних процесів, їхнє об'єднання із відповідними процесами національної економіки для підтримки обороноздатності країни;
- розгортання захищеної мережі обміну інформацією між усіма державними органами управління воєнної безпеки, яка відповідає сучасним вимогам щодо захисту інформації;
- запровадження автоматизованих систем управління військами та зброєю, сучасних телекомунікацій, технологій зв'язку та захисту інформації, розвідки і логістики;

- забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань сучасною ракетною зброєю, яка здатна вражати на великій відстані важливі воєнні та інфраструктурні об'єкти ворога;
- розвиток ракетного озброєння як одного з ключових засобів стримування ворога;
- забезпечення переозброєння Збройних Сил України та інших військових формувань сучасними комплексами ППО;
- оснащення Збройних Сил України та інших військових формувань високотехнологічним озброєнням, переозброєння військ багатоцільовими бойовими літаками і бойовими вертольотами.

Забезпечення перелічених заходів удосконалення воєнної безпеки України повинно здійснюватися шляхом формування і реалізації [7]:

- ефективної воєнної політики, стратегічного планування воєнної безпеки України, стратегічних комунікацій й інформаційній політиці у сфері воєнної безпеки та військового будівництва;
- оновленої військової кадрової політики, направленої на укомплектування Збройних Сил України та інших військових формувань професійним, вмотивованим, всебічно забезпеченим та підготовленим особовим складом, підготовки військового резерву з навчених військовослужбовців, зниження ризиків корупції в силах оборони;
- дієвої державної політики у сфері технічного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань, яка повинна забезпечити їх оснащення озброєнням вітчизняного виробництва, побудованого за новітніми технологіями, військовою і спеціальною технікою, космічною технікою військового призначення, необхідними боєприпасами та ракетами;
- прозорих оборонних закупівель, які мають забезпечити підтримку існуючих і довгострокових інвестицій у розвиток військової інфраструктури, повне задоволення потреб Збройних Сил України та інших військових формувань і формування необхідних для виконання покладених на них завдань запасів матеріальних засобів;

– спільної підготовки Збройних Сил України та інших військових формувань, забезпечення їхньої постійної готовності і використання відповідно до об'єднаної оперативної концепції з урахуванням підготовки до ведення оборони України, нових систем мобілізаційної підготовки, територіальної оборони України, організації руху опору, співробітництва зі збройними силами блоку НАТО.

Одним з напрямів розвитку законодавчої бази технічного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань в умовах кризової ситуації є її адаптація до євроатлантичних стандартів. Стандартизації продукції воєнного призначення за часів Радянського Союзу значно відрізнялася від натівської політики стандартизації. Наразі в Україні досі використовується частина міждержавних стандартів на військову продукцію ГОСТ В, які були ухвалені ще за часів СРСР. Приміром, системи розробки і впровадження у виробництві військової техніки, комплексних систем загальних технічних вимог і контролю якості ОВТ.

Ряд національних стандартів на продукцію воєнного призначення ДСТУ В за роки незалежності в Україні було розроблено за результатами власних наукових розробок і досліджень. Стратегічними документами в сфері оборони України передбачена взаємосумісність з військами (силами) НАТО ті збройними силами країн-членів Альянсу не тільки Збройних Сил України, але й інших сил оборони (СБУ, Державна прикордонна служба України, Національна гвардія України). Тому необхідно розглядати можливість впровадження в цих структурах стандартів НАТО (приміром, з питань логістики, планування операцій, медичного забезпечення), особливо тих, які передбачені Цілями партнерства [7].

Звичайно, більшість стандартів відносяться, в першу чергу до діяльності Міністерства оборони України і Збройних Сил України, які є основною у цьому процесі. Однак, крім Міністерства оборони України, Збройних Сил України і Національної гвардії України, поки що відсутнє активне впровадження стандартів НАТО в інших складових сектору воєнної безпеки України.

Процес впровадження євроатлантичних стандартів в Україні регулюється «Порядком розроблення, ухвалення, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, запровадження та застосування військових стандартів», затвердженим наказом Міністерства оборони України № 56 від 24.02.2020 р. «Про питання військової стандартизації» [30]. Наразі опрацьовано близько 200 документів зі стандартами НАТО, з яких уже впроваджено 130. Крім того, щодо 52 стандартів ухвалені позитивні рішення стосовно їх впровадження до 2025 року. Інші стандарти НАТО знаходяться на стадії опрацювання.

Важливим етапом процесу впровадження євроатлантичних стандартів є дослідження і їх порівняльний аналіз з національною законодавчою і нормативною базою. Проведення аналізу дозволяє визначити спільні галузі і суттєві відмінності, можливість впровадження, фінансові витрати, часові параметри, порядок здійснення заходів. На основі цього аналізу ухвалюються рішення відносно доцільності і обсягів впровадження натівського стандарту. Досвід впровадження стандартів НАТО у національні реалії свідчить, що в певних випадках відповідні діючі національні стандарти мають більш жорсткі й якісні вимоги до продукції воєнного призначення, а в окремих випадках в НАТО взагалі відсутні аналоги цих стандартів [7].

Запровадження натівських стандартів та керівних документів забезпечить планомірне нарощування боєздатності військ України і досягнення взаємосумісності з силами і засобами провідних країн світу, сприяє зростанню ефективності застосування державних ресурсів у сфері оборони. Особливо це актуально зараз, коли в Україну масово поступає озброєння з країн-членів НАТО. Проте слід розуміти, що механічно впроваджувати стандарти НАТО у сфері воєнної безпеки України не варто. Досягнення 100 % показника впроваджених стандартів НАТО не повинно стати самоціллю. Жодна з країн-членів НАТО не досягла такого показника. Головною має бути досягнення взаєморозуміння, взаємозамінності і взаємосумісності між Україною і її партнерами як у штабах усіх рівнів, так і на полі бою [7]. Крім того, стандарти та керівні документи НАТО постійно переглядаються, розробляються нові

відповідно із сучасними загрозами, скасовуються застарілі. Це процес триває постійно як у країнах-членах НАТО, так і в країнах-партнерах.

Також важливим питанням у сфері воєнної безпеки України є питання відповідальності військових під час ведення бойових дій. Наразі у парламенті відбуваються законотворчі процеси стосовно посилення відповідальності військовослужбовців – очікується прийняття закону «Про військову поліцію» у 2023 році [42]. Метою цього закону є формування нового спеціалізованого військового правоохоронного органу, що буде мати наступні повноваження (рис. 3.1.).

Рис. 3.1. Повноваження військової поліції

Джерело: складено автором на основі [42]

Державою задекларовано зобов'язання перетворити Військову службу правопорядку (ВСП) в Збройних силах України у Військову поліцію. Цьому сприяло й те, що іноземні партнери України, які допомагають у реформуванні Збройних сил України всі ці роки і наближенні до стандартів НАТО, значно допомагали і реформуванню Військової служби правопорядку. Наприклад, здійснювали підготовку спеціалістів Військової служби правопорядку за стандартами НАТО підготувавши її інтеграції до Військових поліцій світу. Залишилось тільки питання юридичного оформлення Військової поліції, яке поки не відбувалось через відсутність профільного закону.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Удосконалення державного управління воєнною безпекою України є важливим завданням для забезпечення національної безпеки та обороноздатності країни. Особливо у контексті викликів і загроз, з якими Україна стикається, таких як війна з Росією. Заходи удосконалення державного управління воєнною безпекою включають наступні сфери: стратегічне планування, координація та співпраця, реформа оборонного сектору, розвиток кадрів, удосконалення озброєння, запровадження системи моніторингу та оцінки, розширення ролі громадськості у формуванні та контролі за політикою воєнної безпеки, зміцнення співробітництва з міжнародними партнерами в галузі воєнної безпеки, використання сучасних технологій.

В умовах активної фази війни одним з ключових завдань державної політики у сфері воєнної оборони є підтримка боєздатного стану Збройних Сил України та інших військових формувань, органів спеціального призначення, що передбачає їх оснащення новітніми зразками озброєння і військової техніки для забезпечення захисту територіальної цілісності та державного суверенітету України. Сьогодні це практично неможливо без міжнародної допомоги, оскільки другий рік війни значно виснажив і так не багаточисленний резерв озброєння.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином на основі проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження особливостей державного управління воєнною безпекою в умовах воєнно-політичної кризи можна зробити наступні висновки.

Було визначено, що державне управління являє собою систему типових мір законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, які здійснюють правові державні інституції та громадські організації задля стабілізації та пристосування існуючої системи до умов, що змінюються.

Механізм забезпечення воєнної безпеки держави та суспільства – це об'єктивно зумовлена і суб'єктивно реалізована сукупність владних, управлінських і координаційних дій, пов'язаних з організацією та використанням засобів збройного насильства для превенції та елімінації зовнішніх і внутрішніх військових небезпек і загроз, а зі змістовного боку це – діяльність із виявлення (вивчення), прогнозування, запобігання, нейтралізації, припинення, відбиття, усунення та знищення (ліквідації) воєнних небезпек і загроз.

Ключова роль державного управління забезпечення воєнної безпеки полягає в тому, що воно має жорстко пов'язувати національні інтереси, цінності і цілі України із політичним курсом, різними загрозами воєнного характеру, формами та способами їхньої реалізації здебільшого політико-військовими та військовими методами.

Основа системи забезпечення воєнної безпеки України складається із воєнної організації у склад якої входять війська, сили та засоби силових міністерств та відомств України, інші міністерства та відомства, які відповідають за реалізацію заходів військового, організаційного, правового, політичного, економічного, соціального, управлінського та іншого характеру, що направлені на забезпечення стабільного розвитку країни та суспільства, та які гарантують можливість та здатність нейтралізувати військові загрози. Виконання цих заходів дає можливість запобігти чи припинити зовнішню

військову агресію, забезпечити суверенітет й територіальну цілісність країни, її політичну, економічну та інформаційну незалежність

Основним структурним елементом системи державного управління забезпечення воєнної безпеки є найвищі органи державного та військового управління – Президент України, його Секретаріат, РНБО України, Кабінет Міністрів України та підпорядковані йому органи виконавчої влади.

Основним координаційним органом з питань національної безпеки та оборони є Рада національної безпеки і оборони України (РНБО України), яка наділена досить широкими повноваженнями, зокрема, проводить дослідження в сфері покращення державної політики національної безпеки та подає Президентові розроблені рекомендації і пропозиції щодо їх реалізації.

Ради національної безпеки і оборони України може також виступати ініціатором у розробці відповідних нормативно-правових актів. Крім цього, вона уповноважена контролювати діяльність усіх державних органів влади, включаючи місцеві. Повноваження РНБО України суттєво розширюються в умовах воєнного стану. У таких ситуаціях вона покликана забезпечувати захист цивільного населення від військових й інших загроз.

Президент України направляє діяльність та здійснює загальне керівництво роботою РНБО України; затверджує її перспективні й поточні плани роботи, час та порядок її засідань; головує особисто на засіданнях РНБО України; дає доручення членам РНБО України, які пов'язані із виконанням її функцій; вислуховує поточну інформацію Секретаря РНБО України про процес виконання її рішень, у випадку необхідності виносить питання про стан виконання рішень РНБО України на її засіданнях.

Основну роль у забезпеченні воєнної безпеки України відіграють Міністерство оборони України та Збройні Сили України, а допоміжну – Міністерство внутрішніх справ України із Національною гвардією України, СБУ, інші силові структури. Міністерство оборони України – це головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, на який покладено функцію

забезпечення формування і реалізації державної політики у сфері воєнної безпеки, оборони та військового будівництва у мирний час і воєнний період.

Удосконалення державного управління воєнною безпекою України є важливим завданням для забезпечення національної безпеки та обороноздатності країни. Особливо у контексті викликів і загроз, з якими Україна стикається, таких як війна з Росією. Заходи удосконалення державного управління воєнною безпекою включають наступні сфери: стратегічне планування, координація та співпраця, реформа оборонного сектору, розвиток кадрів, удосконалення озброєння, запровадження системи моніторингу та оцінки, розширення ролі громадськості у формуванні та контролі за політикою воєнної безпеки, зміцнення співробітництва з міжнародними партнерами в галузі воєнної безпеки, використання сучасних технологій.

В умовах активної фази війни одним з ключових завдань державної політики у сфері воєнної оборони є підтримка боєздатного стану Збройних Сил України та інших військових формувань, органів спеціального призначення, що передбачає їх оснащення новітніми зразками озброєння і військової техніки для забезпечення захисту територіальної цілісності та державного суверенітету України. Сьогодні це практично неможливо без міжнародної допомоги, оскільки другий рік війни значно виснажив і так не багаточисленний резерв озброєння.

Одним з напрямів розвитку законодавчої бази технічного забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань в умовах кризової ситуації є її адаптація до євроатлантичних стандартів. Запровадження натівських стандартів та керівних документів забезпечить планомірне нарощування боєздатності військ України і досягнення взаємосумісності з силами і засобами провідних країн світу, сприяє зростанню ефективності застосування державних ресурсів у сфері оборони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альван Амро Наукові підходи до системи понять "національна безпека": міжнарод но-правовий аспект. Амро Альван. Аспекти публічного управління. 2019. Т. 7, № 12. С. 70-77.
2. Антонов В. О. Воєнна політика як важлива складова забезпечення національної безпеки України. В. О. Антонов. Публічне право. 2015. № 4. С. 54-61.
3. Бабков Ю. П. Проблеми державного управління розвитком Національної гвардії України у сфері забезпечення національної безпеки і обороноздатності. Ю. П. Бабков, Д. А. Кочерга, О. М. Шаповал. Честь і закон. 2018. № 1. С. 9-16.
4. Баранов О. П. Уточнення понять воєнна організація держави та сектор безпеки. О. П. Баранов, О. В. Устименко. Економіка та держава. 2014. № 1. С. 115-119.
5. Данильян О. Г. Національна безпека в контексті євроатлантичної інтеграції України: філософська рефлексія. О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого" . Серія : Філософія. 2020. № 1. С. 8-22.
6. Дмитрук С. Понятійно-категорійний апарат стратегування у сфері державного управління безпековим середовищем. С. Дмитрук. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Державне управління. 2019. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpsdu_2019_3_6
7. Єманов В. В. Державне управління: удосконалення та розвиток. Розвиток нормативно-правової бази технічного забезпечення сил безпеки України в умовах кризових ситуацій. 2023. № 5. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/1535/1545>
8. Загурська-Антонюк В. Ф. Національна безпека та система державного управління. В. Ф. Загурська-Антонюк. Державне управління:

удосконалення та розвиток. 2020. № 5. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_5_13

9. Загуменна Ю. О. Сучасні тренди та концептуальні підходи до розуміння сутності поняття "національна безпека". Ю. О. Загуменна. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2022. № 4. С. 34-48.

10. Зайківський О. Б. Щодо забезпечення державного управління інтелектуальною власністю у сфері національної безпеки і оборони. О. Б. Зайківський, Оністрат Оністрат, А. О. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2019. № 6. С. 24-35.

11. Казакова Л. О. Національна безпека держави: понятійно-категорійний апарат. Л. О. Казакова. Регіональні студії. 2021. № 24. С. 128-132.

12. Каляєв А. О. Теоретичні підходи щодо трансформації сучасних моделей державного управління у сфері безпеки та оборони. А. О. Каляєв. Ефективність державного управління. 2018. Вип. 1. С. 13-19.

13. Каляєв А. О. Європейська колективна та національна ідентичність як чинник воєнної безпеки та обороноздатності країн ЄС. А. О. Каляєв Публічне управління та регіональний розвиток. 2020. № 10. С. 1140-1163.

14. Каляєв А. Основні напрями розвитку державного управління у сфері воєнної безпеки на національному та глобальному рівнях. А. Каляєв. Аспекти публічного управління. 2020. Т. 8, № 6. С. 60-69.

15. Кінаш Н. Б. Національна безпека та захист громадянства України: реалії сьогодення, перспективи майбутнього. Н. Б. Кінаш. Прикарпатський юридичний вісник. 2021. Вип. 3. С. 8-13.

16. Ковалів М. В. Воєнна безпека як чинник стабільності суспільства. М. В. Ковалів, В. О. Іваха. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. 2015. Вип. 3. С. 124-132.

17. Колесник В. Т. Розвиток та удосконалення організаційно-правових механізмів державного управління у сфері забезпечення національної безпеки

України. В. Т. Колесник. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_12_13

18. Комісаров С. А. "Національна безпека", "система забезпечення національної безпеки", "види забезпечення національної безпеки", "форми забезпечення національної безпеки": визначення понять. С. А. Комісаров, Д. А. Пархоменко. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 3. С. 166-173.

19. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

20. Крук С. І. Аналіз стану організаційно-правових механізмів державного управління у сфері забезпечення національної безпеки України. С. І. Крук. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 20. С. 76-78.

21. Крук С. І. Розвиток державного управління у сфері забезпечення національної безпеки: від планування до контролю. С. І. Крук. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2019. Вип. 2.- С. 37-43.

22. Кузьмук О. І. Воєнна організація України у світлі поглядів на сектор безпеки і оборони держави (2004–2010 рр.). О. І. Кузьмук. Військово-науковий вісник. 2013. Вип. 19. С. 91-114

23. Куц Г. М. Концептуалізація понять "національна безпека" і "державна безпека" у політико-правовому дискурсі. Г. М. Куц. Сучасне суспільство. 2020. Вип. 1. С. 139-153.

24. Ліпкан В.А. Національна безпека України: Навчальний посібник. Київ: КНТ. 2009. 576 с.

25. Макарчук В. В. Генеза поняття "національна безпека" в адміністративному праві. В. В. Макарчук. Економіка. Фінанси. Право. 2021. № 4(1). С. 5-8.

26. Мельниченко Б. Основні підходи до розуміння поняття "національна безпека". Б. Мельниченко, Н. Фігель. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки. 2021. Т. 8, № 2. С. 68-72.

27. Подковенко Т. О. Національна безпека України: аксіологічний та правовий аспекти. Т. О. Подковенко. Актуальні проблеми правознавства. 2021. Вип. 1. С. 11-18.

28. Пошедін О. І. Воєнна безпека України в контексті співробітництва з Європейським Союзом. О. І. Пошедін. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2014. № 3. С. 53-60.

29. Про Стратегію воєнної безпеки України: Указ Президента України №121/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>

30. Про питання військової стандартизації: Наказ МОУ 24.02.2020 № 56 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0240-20#Text>

31. Річний звіт СБУ 2022 рік: захист держави в умовах війни.. 2023 р. 60 с.

32. Рубан А. В. Визначення перспективної результативності державного управління у сфері національної безпеки в Україні. А. В. Рубан. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2021. Вип. 1. С. 163-167.

33. Руснак І. С. Воєнна безпека України у світлі реформування сектора безпеки і оборони. І. С. Руснак. Наука і оборона. 2015. № 2. С. 9-14.

34. Рябовол Л. Т. Національна безпека України: структурно-функціональний аналіз. Л. Т. Рябовол. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Право. 2020. № 1. С. 25-31

35. Садковий В. П. Перспективи впровадження стратегування державного управління у сфері національної безпеки України як засобу його інституційного розвитку. В. П. Садковий, С. І. Крук. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2019. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2019_2_6

36. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник К.: НАДУ, 2012. 544 с.
37. Ситник Г. П. Політичне, публічне та державне управління у сфері національної безпеки у контексті публічної та державної політики. Г. П. Ситник, Д. В. Неліпа, М. Г. Орел. Науковий часопис Академії національної безпеки. 2020. № 1-2. С. 8-32.
38. Сіцінська М. В. Сутність та особливості моделі державного управління у сфері демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України. М. В. Сіцінська. Економіка та держава. 2014. № 9. С. 98-100.
39. Слободян І. А. Організаційно-правове забезпечення функціонування системи управління у сфері безпеки та охорони державного кордону. І. А. Слободян. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 11-12. С. 122-126.
40. Смолянчук В. Національна безпека незалежної України: досягнення сутності. В. Смолянчук. Політичні дослідження. 2021. № 1. С. 163-186.
41. Строяновський В. В. Механізми стратегічного аналізу в системі державного управління у сфері національної безпеки. В. В. Строяновський. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 16. С. 66-70.
42. Суспільні очікування від військової поліції. Українська правда. <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/06/11/7406365/>
43. Туркот М. Військова складова національної безпеки України". М. Туркот. Вісник Національної академії прокуратури України. 2016. № 2. С. 44–50
44. Тютюнник В. П., Горовенко В. К. Виклик часу: перехід від оборони до забезпечення воєнної безпеки України. Наука і оборона. №3. 2018. С. 10–15
45. Чобіток Б. П. Воєнна безпека держави у доктрині забезпечення національної безпеки. Б. П. Чобіток. Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Право. 2013. Вип. 6. С. 283-291.
46. Юрій І. А. Воєнна доктрина у системі нормативно-правового забезпечення національної безпеки на сучасному етапі розвитку української державності. І. А. Юрій. Молодий вчений. 2015. № 2(3). С. 225-229.

47. Яровой Т.С. Становлення державного управління у сфері національної безпеки України. ретроспектива 2000—2013 роки, крізь призму лобістського впливу. Т. С. Яровой. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 1. С. 121-125

48. Офіційний сайт СБУ. URL: <https://ssu.gov.ua/>

49. Офіційний сайт Міністерство оборони. URL: [України
https://www.mil.gov.ua/](https://www.mil.gov.ua/)